

Aleksandras Blokas

BALAGANIŪKŠTIS

Vertė
Aurelijus Katkevičius

Vilnius, 1986

VEIKĖJAI

KOLOMBINA

PJERO

ARLEKINAS

MISTIKAI abiejų lyčių surdutais ir madingomis suknelėmis, po to kaukėse ir karnavalo kostiumais

MISTINIO SUSIRINKIMO PIRMININKAS

TRYS ĮSIMYLĖJĖLIŲ POROS

PAJACAS

AUTORIUS

Paprastas teatro kambarys su trimis sienomis, langu ir durimis. Prie apšviesto stalo susikaupę sėdi abiejų lyčių m i s t i k a i - surdutais, madingomis suknelėmis. Kiek tolėliau prie lango sėdi P j e r o baltu balachonu, susisielojęs, svajongas, pablyškęs, beūsis ir beantakis kaip visi Pjero. Mistikai kurį laiką tyli.

PIRMASIS MISTIKAS: Klausaisi?

ANTRASIS MISTIKAS: Taip.

TREČIASIS MISTIKAS: Tuoji turi įvykti.

PJERO. O, amžinas siaube, tamsa amžina!

PIRMASIS MISTIKAS: Tu lauki?

ANTRASIS MISTIKAS: Aš laukiu.

TREČIASIS MISTIKAS: Tuoji gali atvykti:

jau perspėjo vėjas pro langą mane.

PJERO. Klatingoji! Kur tu? Jau gatvėj apsnūdusioj

Ilga išrikiuota žibintų vora,

Sušildyti meilės šviesiojo liūdesio

Tie, kas myli, keliauja - paskui porą pora.

Kur esi? Paskui juos ar nežengsim,

Nepasuksim ir mes mums paskirtu ratu?

Aš einu - gitara tau liūdnai padūzgensiu

Po tuo langu, kur šoki su draugėm kartu.

Pasirausvinsiu savo lyg mėnuo išbalusį veidą,

Pasijuodinsiu antakius, prilipdysiu ūsus.

Ar girdi, Kolombina, kaip graudžiąją gaidą

Traukia mano širdis neviltingu balsu?

Pjero atgijo ir įsisvajojo. Bet iš už uždangos šone išlenda sunerimęs a u t o r i u s.

AUTORIUS. Ką jis kalba? Garbioji publika! Skubu patikinti, kad šis aktorius žiauriai pasijuokė iš mano autorinių teisių. Veiksmas vyksta žiemą Peterburge. Iš kur jis ištraukė langą ir gitarą? Aš savo dramą rašiau ne balaganui... Užtikrinu jus.

Staiga susigėdęs savo netikėto pasirodymo slepiasi atgal už uždangos.

PJERO (*jis neatkreipė dėmesio į autorių. Sėdi ir svajingai dūsauja*): Kolombina!

PIRMASIS MISTIKAS: Klausaisi?

ANTRASIS MISTIKAS: O, taip.

TREČIASIS MISTIKAS: Iš lėto artėja viešnia tolima.

PIRMASIS MISTIKAS: Kaip tyra ji yra!

ANTRASIS MISTIKAS: Kaip ji spindi baltai!

TREČIASIS MISTIKAS: Jos it marmuro veidas, akyse - tuštuma!

PIRMASIS MISTIKAS: Jau arti - balsai akies mirksniu nuščius.

ANTRASIS MISTIKAS: Taip, tylą mus užplūs.

TREČIASIS MISTIKAS: Ar ilgam?

PIRMASIS MISTIKAS: Taip, tikrai.

ANTRASIS MISTIKAS: Ji lyg sniegas balta.

TREČIASIS MISTIKAS: Spindesys - už pečių.

PIRMASIS MISTIKAS: Kas jinai?

A n t r a s i s pasilenkia ir kažką šnibžda p i r m a j a m ausin.

ANTRASIS MISTIKAS: Neišduok tik manęs!

PIRMASIS MISTIKAS (*iš tikrųjų apimtas siaubo*): O, gerai!

PJERO (*kaip anksčiau svajingai*): Kolombina! Ateiki!

PIRMASIS MISTIKAS: Tyliu! Žingsnius ar girdi?

ANTRASIS MISTIKAS: Sušlamėjo - girdžiu, atsiduso.

TREČIASIS MISTIKAS: Kas atvyko čionai?

PIRMASIS MISTIKAS: Kas lange?

ANTRASIS MISTIKAS: Kas už durų?

TREČIASIS MISTIKAS: Nieko ten nematyt.

PIRMASIS MISTIKAS: Tu pašviesk. Gal dabar čia atėjo jinai:

A n t r a s i s mistikas pakelia žvakę. Visiškai nelauktai ir nežinia iš kur prie stalo pasirodo neįtikėtina graži m e r g i n a paprastu ir tyliu matinio baltumo veidu. Apsirengus ji baltai. Abejingai žvelgia ramios akys. Už pečių spindi supinta kasa. Mergina nejuda. Sužavėtas P j e r o maldingai leidžiasi ant kelių. Matosi, kad ašaros jį smaugia. Viskas jam - neištariama. Mistikai su siaubu nukrinta ant kėdžių atkalčių. Vieno bejėgiškai tabaluoja koja. Kitas atlieka ranka keistus judesius. Trečias išvertė akis. Po kurio laiko atsipeikėję garsiai šnibžda:

- Atvyko! Štai ji!

- Kaip balti jos drabužiai!

- Tuštuma jos akyse!

- Bruožai blyškūs lyg marmuras!

- Už pečių - spindesys!

- Tai - mirtis!

P j e r o nugirdo. Lėtai pakilęs, jis prieina prie merginos, ima ją už rankos ir išveda į scenos vidurį. Jis kalba skambiu ir džiaugsmingu lyg pirmas varpo dūžis balsu:

- Ponai! Jūs klystate! Tai - Kolombina! Tai - mano sužadėtinė!

Visuotinis siaubas. Skėsteli rankos. Siūbuoja švarkų skvernai. S u s i r i n k i m o p i r m i n i n k a s iškilmingai prieina prie P j e r o.

PIRMININKAS: Jūs iš proto išėjote. Visą vakarą mes laukėme įvykių. Mes sulaukėme. Ji atėjo pas mus - romioji išlaisvintoja. Mus aplankė mirtis.

PJERO (*vaikišku skambiu balsu*): Aš neklausau pasakų. Aš paprastas žmogus. Jūs neapgausite manęs. Tai - Kolombina. Tai - mano sužadėtinė.

PIRMININKAS: Ponai! Mūsų vargšas draugas išsigandęs išsikraustė iš proto. Jis niekuomet negalvojo apie tai, kam mes ruošėmės visą gyvenimą. Jis neišmatavo gelmių ir nepasiruošė nuolankiai pasitikti Blyškiosios Draugės paskutiniąją valandą. Kilniaširdiškai atleiskim naivuoliui. (*Kreipiasi į P j e r o.*) Broli, tau nevalia čia pasilikti. Tu kliudysi mūsų paskutinei vakarienei. Bet prašau tavęs žvilgtelėti darsyk į jos bruožus: tu pamatysi, kokie balti jos drabužiai, koks blyškumas; o, ji balta tarytum sniegas kalnų viršūnėse! Jos akys atspindi veidrodinę tuštumą. Nejau tu nematai spindesio už pečių? Tu nepažįsti mirties?

PJERO (*išbalusiam veide klaidžioja sutrikusi šypsena*): Aš išeinu. Arba jūs teisūs, ir aš - nelaimingas beprotis. Arba jūs išsikraustėt iš proto - ir aš vienišas, nesuprastas dūsautojas. Nešk mane, vėtra, gatvėmis! O, amžinas siaube! Amžina tamsa!

KOLOMBINA (*eina prie išėjimo paskui Pjero*): Aš nepaliksiu tavęs.

P j e r o sustojo sutrikęs. P i r m i n i n k a s maldaujamai sudeda rankas.

PIRMININKAS: Lengvas šešėli! Mes visą naktį laukėme tavęs! Nepalik mūsų!

Pasirodo stotingas jaunuolis A r l e k i n o kostiumu. Ant jo sidabriškais balsais dainuoja žvangučiai.

ARLEKINAS (*prieina prie Kolombinos*):

Mano drauge, aš kryžkeliuos laukiu,

Kai žiemos nusileidžia pilka sutema!

Virš tavęs mano vėtra užkaukia

Ir žvangučiai sužvanga: eime!

Jis deda ranką ant Pjero peties. - Pjero virsta kniūbsčias ir guli nejudėdamas baltame balachone. Arlekinas už rankos nusiveda Kolombiną. Ji jam nusišypsojo. Bendras nuotaikos nuosmukis. Visi lyg negyvėliai pakibo ant kėdžių. Švarkų rankovės ištiso ir uždengė riešus, tarytum rankų nė nebuvo. Galvos sulindo apykaklėsna. Atrodo, ant kėdžių kabo tušti švarkai. Pjero staiga pašoko ir išbėgo. Nusileidžia uždanga. Tą pat minutę ant pakylos prieš uždangą iššoka išsidraikęs ir susijaudinęs autorius.

AUTORIUS: Maloningieji ponai ir ponios! Nuolankiai atsiprašau jūsų, bet aš negaliu prisijungti atsakomybės! Iš manęs tyčiojasi! Aš rašiau kuo realiausią pjesę, kurios esmę laikau savo pareiga glaustai išdėstyti jums: kalbama apie abipusę dviejų jaunų sielų meilę! Jiems užtvaras stato trečias asmuo, bet kliūtys galop sugriūva, ir mylintieji amžinai sujungiami teisėtos santuokos! Niekuomet nerengiau savo herojų juokdarių rūbais! Jie be mano žinios vaidina kažkokią seną legendą, jokių mitų ir kitų nešvankybių! Juoba - alegoriško žodžių žaismo: nepadoru moters kasos spindesį painioti su mirties dalgio blizgesiu! Tai juodina damų luomą! Maloningieji ponai...

Išlindusi iš už uždangos ranka griebia autorių už pakarpos. Jis klykdamas pradingsta už kulisos. Užolaida greitai prasiskleidžia. Balius. Kaukės sukasi pagal tylus šokio garsus. Tarp jų vaikštinėja kitos kaukės, riteriai, damos, pajacai. Liūdnas Pjero sėdi vidury scenos ant to paties suoloelio, kur paprastai bučiuojasi Venera ir Tanhoizeris.

PJERO: Aš stebėjau ilgai ir klausiausi,

Tarp žibintų balsai jų skambėjo.

Jie šnibždėjo, gobės apsiaustais,

Ir naktis jų akis palytėjo.

Jiems pūga sidabrinė nuliejo

Vestuvinį žiedą - štai jis žaižaruoja.

Aš pro naktį regėjau -

Kaip šypsojosi jam mylimoji.

Ak, tuomet į vežiko roges
Draugę mano jisai palydėjo.
Aš klajojau šaltajam rūke,
Ir iš tolo abudu stebėjau.

Ak, įpainiojo ją į tinklus,
O kai juokės, žvangučiai skardeno.
Jis pabandė apgobti ją, priglust,
Ir parkrito kniūbsčia draugė mano.

Jis nebuvo jos nė palietęs,
Bet nukrito bičiulė į sniegą!
Ji nepajėgė net sėdėti!
Nesijuokt negalėjau niekaip...

Speigo adatom žarstėsi vėjas.
Apie mano kartoninę meilę
Jis žvangėjo, aukštai šokinėjo,
Aš sykiu, ir nebuvo man gaila.

Mes apsnūdusioj gatvėj dainavom:
„Ak nelaimė, nelaimė baisi“.

Virš kartoninės draugės žaliavo

Neregėta žvaigždė šviesi.

Mes klajojom - Pjero, Arlekinas

Po apsnūdusias miesto gatves.

Jis taip švelniai mane apkabino,

Plunksna mano kuteno šnerves.

Jis šnabždėjo: „Broli, kartu mes

Nesiskirsim jau niekados.

Pagedėkime tos, kur nukrito ant žemės,

Pagedėkim kartoninės nuotakos tos.“

Pj e r o liūdnai pasišalina. Po kurio laiko ant to pat suoloelio pasirodo p i r m o j i į s i m y l ė j ė l i ū p o r a. Jis – žydrai apsirengęs, ji – rausvai. Kaukės – drabužių spalvos. Jie įsivaizduoja esą bažnyčioje ir žiūri aukštyn į kupolus.

JI: Mielasis, šnabždi tu – „palink“...

Aš žvelgiu į skliautus lyg į dangų.

JIS: Aš žiūriu begalybėn, aukštyn,

Kur vakarė žara skliautą lanko.

JI: Koks pablukęs tas auksas viršuj,

Kaip žėruoja paveikslai šventi.

JIS: Mūsų sapnas tylus ir gražus,

Tu tyra, tu užmerki akis.

Jl: Prie kolonos šešėlis juodasis,

Man jis mirksi klastinga akim!

Aš bijau tavęs, mielas,

Po apsiaustu savo priimk.

JIS: Pažiūrėk – juk žvakės tykios,

Ir žara sušvinta skliautuos.

Jl: Taip. Man taip gera tave susitikti,

Kas, kad skubėjau pati atsiduot.

Prisiglaudžia prie jo. Pirmąją porą paslepia nuo žiūrovų tylus kaulių ir pajacų šokis. Į šokio vidurį įsiveržia a n t r a į s i m y l é j é l i ū p o r a. Priekyje – ji juosa kauke ir plazdančiu raudonu apsiaustu. Paskui – j i s – visas juodas, lankstus, raudona kauke ir juodu apsiaustu. Judesiai skubrūs. Jis vejasi ją, tai pavydamas, tai aplenkdamas. Apsiaustų sūkurys.

JIS: Palik mane! Nesivyk, nekamuok!

Nesakyk, kad mano tamsi lemtis!

Pergalės savo giesmę dainuoki!

Nuimsi kaukę? Pradingsi nakty?

Jl: Eik iš paskos! Pasivyk mane!

Aš – ne nuotaka tavo. Aš aistri ir liūdna!

Lanksčia ranka apkabink mane!

Išgerk mano taurę. Ji tamsi ir juoda!

JIS: Aš kitą prisiekiau aistringai mylėt!

Tavo žvilgsny žaibavo spiečiai ugnių,

Į skersgatvį tylų mane tu vedei,

Man nuodų davei mirtinų!

JII: Ne aš viliojau – apsiaustas skriejo,

Sūkuriu lėkė – draugas liepsningas!

Tu pats įžengt panorėjai

Į ratą šį stebuklingą!

JIS: Kerėtoja, žvelki! Aš nuimu kaukę!

Žinok – jau beveidis esu valdinys!

Tu pagrobei veidą, į tamsą pašaukus.

Linksėjo, linksėjo man juodas dvynys!

JII: Laisva aš esu! Mano kelias – šlovingas!

Aš vesiu tave, ir mane seksi tu!

O, klajosi nuo šiol takais tik liepsningais,

Kliedėjime būsim kartu!

JIS: Einu paklusęs likimui savajam,

Plazdėk apsiauste, palydove žėris!

Tryse pražūtingu keliu iškeliaujam!

Tu – aš – ir mano dvynys!

Pradingsta apsiaustų kūryje. Atrodo, paskui juos iš minios išsiveržė kažkas trečias, visiškai panašus į įsimylėjęlį, panašus į lankstų juodos liepsnos liežuvį. Tarp šokančiųjų pasirodo t r e č i o j i į s i m y l ė j ė l i ū p o r a. Jie sėdi scenos viduryje. Viduramžiai. Mąsliai palinkusi, ji stebi jo judesius. – Jis, visas griežtų tiesių linijų, didelis ir susimąstęs – brėžia priešais ją ant grindų ratą milžinišku mediniu kalaviju.

JIS: Jūs suprantate pjesę, kurioje mums skirtas ne paskutinis vaidmuo?

JI (*tarsi tylus, aiškiai girdimas aidas*): Vaidmuo.

JIS: Ar jūs žinote, kad kaukės padarė mūsų šiandieninį susitikimą stebuklingą?

JI: Stebuklingą.

JIS: Tad jūs tikite manim? O, šiandien jūs nuostabesnė nei paprastai.

JI: Paprastai.

JIS: Jūs žinote visa, kas buvo ir kas bus. Jūs suvokėte reikšmę čia nubrėžto rato.

JI: Rato.

JIS: O, kokios kerinčios jūsų kalbos! Mano sielos įminėja! Kiek daug jūsų žodžiai byloja mano širdžiai!

JI: Širdžiai.

JIS: O, Amžina Laimė! Amžina Laimė!

JI: Laimė.

JIS (*su palengvėjimo ir džiaugsmo atodūsiu*): Diena arti. Baigias šita kraupi naktis.

JI: Naktis.

Šią minutę vienam iš pajacų šovė galvon iškrėsti pokštų. Jis pribėga prie įsimylėjęlio ir rodo jam ilgą liežuvį. Įsimylėjęlis atsivedėjęs tvoja pajacui į galvą sunkiu mediniu kalaviju. Pajacas pasviro ant rampos, pakibo. Iš jo galvos trykšta spanguolių sulčių srovė.

PAJACAS (*veriančiai rėkia*): Padėkite! Plūstu spanguolių sultim!

Pakybojės, pasišalina. Triukšmas. Sumaištis. Linksmi šūksniai: – „Deglai! Deglai! Eitynės su deglais!“ Pasirodo choras su deglais. Kaukės būriuojasi, juokiasi, šokinėja.

CHORAS: Traškėdama lašas po lašo smala

Į juodąją tamsą krinta!

Veidai, kuriuos gaubė ūkai ir migla,

Blyškiaja šviesa nušvinta!

Lašas po lašo, žarijom lyg sninga!

Liūtis tat švari, žiburiuota!

Kurgi vikrus, spindulingas

Vadas liepsnotas.

A r l e k i n a s išeina iš choro lyg korifėjas.

ARLEKINAS: Snūdžiom ir snieguotom gatvėm

Aš kvailį kartu tąsiausi.

Pasaulis šerkšnotas padangėj siautė.

Norėjosi jaunai krūtinei

Laisvai įkvėpt, pasaulin žengti,

Ir atšvęsti nykioj dykynėj

Pavasario linksmiausią šventę.

Šičia niekas nediršta suvokti,

Kad pavasaris plaukia aukštybėj.

Šičia niekas mylėti nemoka,

Čia gyvena sapno liūdnybėj.

Ei, pasauli! Su manim vėlei tu!

Aš seniai tavo sielą pažinęs!

Kvėpuot pavasariu tavo žengiu

Prie tavo lango auksinio.

Šoka pro langą. Toluma, matoma lange, pasirodo nupiešta popieriuje. Popierius trūko. A r l e k i n a s aukštyn kojomis nulėkė tuštumon. Pro įtrūkimą popieriuje matosi tiktai aušrojantis dangus. Naktis baigiasi, prasibunda rytas. Švintančios aušros fone, vos siūbuojama priešaušrio vėjo, stovi – G i l t i n ė ilgom baltom drobulėm, matiniu moterišku veidu ir su dalgiu ant peties. Ašmenys sidabriškos it apvirtęs mėnuo, mirštantis paryčiais. Siaubo apimti visi puola į skirtingas puses. Riteris suklupo ant medinio kalavijo. Damos išbarstė gėles po visą sceną. Nejudrios, prigludusios prie sienų lyg nukryžiuotos kaukės atrodo tarytum lėlės iš etnografijos muziejaus. Meilužės paslėpė veidus į meilužių apsiaustus. Žydrosios kaukės profilis vos įbrėžtas rytmečio dangaus fone. Prie jos kojų išsigandusi, klupsčia rausvoji kaukė priglaudė lūpas prie jo rankos. Lyg iš po žemių išdygęs P j e r o lėtai eina per visą sceną, tiesdamas rankas Giltinės link. Jam artinantis jos bruožai ima atgyti. Raudonis nušvinta matiniuose skruostuose. Sidabrinis dalgis ištirpsta kylančiame ryto rūke. Aušros fone, lango nišoje stovi graži mergina su romia šypsena matiniame veide – K o l o m b i n a . Tą minutę, kai P j e r o prieina ir nori paliesti jos ranką savo ranka, tarp jo ir Kolombinos išlenda džiūgaujanti autoriaus galva.

AUTORIUS: Gerbiamoji publika! Mano reikalas nepraralaimėtas! Mano teisės atstatytos! Jūs regite, kad kliūtys griuvo! Šisai ponas prasmego langan! Jums belieka būti dviejų įsimylėjėlių laimingo pasimatymo po ilgo išsiskyrimo liudininkais! Jie išėikvojo daug jėgų, kad įveiktų užtvaras – bet užtat dabar jie susijungia amžiams!

A u t o r i u s nori sujungti Kolombinos ir Pjero rankas. Bet staiga visos dekoracijos susiūbuoja ir skrieja aukštyn. Kaukės išbėgioja. A u t o r i u s palieka palinkęs prie vienintelio Pjero, kuris bejėgiškai guli tuščioje scenoje baltu balachonu raudonomis sagomis. Pastebėjęs savo padėtį, autorius stringalviais išbėga.

PJERO (kilsteli ir kalba gailiai ir svajingai):

Kur nuviliojai? Kaip tai atspėt?

Klastingas likimui skubėjai išduot.

Vargšelis Pjero, jau pakaks gulėt,

Keliauk sužadėtinės savo ieškot.

(Patylėjęs)

Ak, balta buvo ta, kuri dingo.

Ją bičiulis žvangęs paviliojo.

Atėjau pasijuokt (kaip juokinga) –

Tik lėlė iš kartono tįsojo.

Ji gulėjo kniūbsčia ir balta.

Ak, linksma mūsų šėlsmo gaida.

Negalėjo pakilti ir stoti greta.

Iš kartono buvo nuotaka ta.

Štai aš veidu blyškiu stoviu čia,

Bet nedora kikent iš manęs nelaimingo.

Ką daryt? Ji parkrito kniūbsčia.

Man taip liūdna. O jums – juokinga?

P j e r o susimąstė, išsitraukė iš kišenės dėdelę ir užgrojo dainą apie savo blyškų veidą, apie sunkų gyvenimą ir apie savo sužadėtinę Kolombiną.